

Ouders van pleegkinderen gehoord

Onderzoek naar het perspectief van ouders op pleegzorg

Amsterdam, 20 maart 2000

Eva Klooster
Agnes van Burik

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Onderzoeksmethode	3
1.3	Leeswijzer	5
2	De huidige situatie	6
2.1	Vanuit het perspectief van de ouders...	6
2.2	Het hulpaanbod vóór de uithuisplaatsing	6
2.3	De wijze van uithuisplaatsing	7
2.4	De duur van de plaatsing	7
2.5	Voorwaarden die het verwerken van en het omgaan met de plaatsing vergemakkelijken	10
2.5.1	Rol blijven houden als ouder	10
2.5.2	Vertrouwen in de opvoeding	12
2.5.3	De ondersteuning door de (gezins)voogd	13
2.6	Ervaringen met (zicht op) terugplaatsing	15
2.7	Ouders van gehandicapte kinderen	16
3	Samenvatting en conclusies	18
3.1	Inleiding	18
3.2	Huidige ervaringen	18
3.3	Wensen ten aanzien van de hulpverlening	19
3.4	Koppeling onderzoeksresultaten en visiedocument	20
3.4.1	Inleiding	20
3.4.2	Pleegzorg als module in een zorgprogramma	20
3.4.3	Pleegzorg als opvoedingsarrangement	22
3.4.4	Acceptatie van de keuze voor een invalshoek	23
3.5	Eindconclusie	24
Bijlage 1	Vragenlijst	25
Bijlage 2	Achtergronden geïnterviewde ouders	27
Bijlage 3	Overzicht aantallen kinderen en type plaatsing	28

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In het kader van de brede onderbouwing van het Visiedocument Pleegzorg is de afgelopen jaren veel gedaan. Zo is in een reeks van expertmeetings de mening gehoord van betrokkenen, die vanuit verschillende achtergronden met de pleegzorg te maken hebben. Er is niet alleen gesproken met professioneel betrokkenen, maar ook met pleegkinderen, ouders en pleegouders en hun kinderen.

Om het zicht te verbeteren op de mening van ouders van pleegkinderen heeft de Stuurgroep Trillium aan Bureau Van Dijk, Van Soomeren en Partners, opdracht gegeven tot aanvullend onderzoek. Aanleiding is de wens om het zicht te verbeteren op de ervaringen van ouders van pleegkinderen en de wijze waarop zij hun positie en perspectief beleven.

Meer specifiek ging het om het beantwoorden van de volgende vragen:

- Hoe ervaren ouders hun positie en perspectief?
- Welke ideeën hebben ouders over (verbetering van) de pleegzorg?
- Wat zijn hun reacties op de uitgangspunten van het visiedocument?

Voor dit onderzoek zijn de ouders zelf de belangrijkste informatiebron geweest. Er zijn 22 diepte-interviews gehouden met ouders van kinderen die in een justitieel kader uit huis geplaatst zijn.

1.2 De onderzoeksmethode

De werving

Er is voor gekozen om de werving te laten verlopen via (gezins)voogdijwerkers en voogdijwerkers¹. Reden is dat bij eerdere onderzoeken is gebleken dat de non-response zo klein mogelijk wordt gehouden wanneer deze verloopt via personen, in dit geval (gezins)voogden, die bekend zijn bij de respondent. Verschillende (gezins)voogdij-instellingen zijn bereid geweest om medewerkers ruimte te geven voor de werving. Het ging om vestigingen in Maastricht, Heerle, Rotterdam, Dordrecht en Assen.

Voorafgaand aan de interviews met de ouders zijn oriënterende gesprekken gehouden met professionals werkzaam bij de (gezins)voogdij, te weten teamleiders/staffunctionarissen en (gezins)voogden. Deze gesprekken dienden om de onderzoekers inhoudelijk voor te bereiden op de interviews met de doelgroep en om vanuit onze zijde een toelichting te geven op de gewenste methode van werving en selectie. Belangrijkste wens in dit kader was het vinden van ouders die ervaring hebben met de invalshoeken van de pleegzorg in het visiedocument.

Dat betekent dat er, kort samengevat, gezocht is naar ouders die ofwel ervaring hebben met een kort en intensief hulpaanbod gericht op terugplaatsing, ofwel met een langdurige plaatsing met een heldere doelstelling voor alle betrokkenen. Dit was een moeilijke opdracht om verschillende redenen, waarvan wij hier de twee belangrijkste noemen. Allereerst bestaat er een verschil tussen het huidige hulp- en ondersteuningsaanbod dat beschikbaar is voor ouders en het beoogde tweeledige aanbod in het visiedocument.

Noot 1 In dit rapport samengevat als (gezins)voogd.

Met andere woorden, de huidige praktijk komt niet overeen met de ideaal-typische schets van het visiedocument.

Ten tweede ervaren de geïnterviewde ouders de eigen situatie vaak anders dan de onderzoekers op basis van de informatie van de (gezins)voogd inschatten. Het kwam bijvoorbeeld regelmatig voor dat een (gezins)voogd ons voor het interview meldde dat het om een langdurige plaatsing ging, terwijl tijdens het interview bleek dat de ouders meenden dat een terugplaatsing tot de mogelijkheden zou moeten behoren. Slechts zeven ouders beschreven de plaatsing, evenals de (gezins)voogd, als een langdurige plaatsing.

De verklaringen voor het feit dat ouders en (gezins)voogden niet altijd dezelfde mening hebben over het doel van plaatsing zijn divers. De mate waarin de (gezins)voogd duidelijkheid schept speelt mee, maar ook de acceptatie van de ouder en de mate waarin de ouder in staat is de reden en het doel van de plaatsing te begrijpen. Dit laatste was bijvoorbeeld in mindere mate het geval bij de zwakbegaafden onder de geïnterviewden².

De selectie

De onderzoeksoopdracht was om interviews te houden met 30 ouders van justitieel uithuisgeplaatste kinderen die in een pleeggezin verblijven. Opdracht was verder om de volgende verdeling na te streven: vijf ouders waar terugkeer een reëel perspectief is, 20 ouders waar dat niet het geval is en 5 ouders van gehandicapten kinderen die in een pleeggezin verblijven.

Aan de bij het onderzoek betrokken (gezins)voogden is gevraagd om ouders te selecteren op basis van de eigen inschatting wat betreft de mogelijkheden van terugplaatsing van kind(eren). Bij de selectie is verder gelet op:

- verdeling van bestand/netwerkplaatsingen;
- verdeling van de duur van de plaatsingen;
- verdeling van interviews met ouderparen, moeders en vaders.

Bij de afsluiting van de onderzoeksperiode waren in het totaal 22 ouders geïnterviewd. De inschatting van de betrokken (gezins)voogden leidt tot de volgende categorisering van de ouders:

- 4 ouders die in een situatie verkeren dat er zicht op is dat kind(eren) weer thuis komen wonen;
- 15 ouders van wie de kinderen voor langere tijd niet of misschien nooit meer in eigen gezin kunnen wonen;
- 3 ouders van gehandicapte kinderen die in een pleeggezin verblijven.

Het feit dat het beoogde aantal interviews niet helemaal is gehaald, heeft veel te maken met de werkdruk bij onze contactpersonen (voogden, (gezins)voogden, teamleiders). Hoewel het enthousiasme om mee te werken groot was, bleef het rond een aantal vestigingen maanden lang stil. Daarnaast was er geringe bereidheid om ouders te werven waarmee op dit moment actief gewerkt wordt aan een terugplaatsing. Verschillende contactpersonen gaven aan dat de druk op ouders in deze periode al groot is en dat een extra gesprek over de situatie een te grote belasting zou kunnen vormen.

De interviewmethode

Aan de betrokken (gezins)voogden is gevraagd contact op te nemen met de geselecteerde ouders en een eerste introductie op het doel van het onderzoek te geven. Vervolgens zijn de ouders benaderd door een van de onderzoekers voor het maken van een afspraak. De interviews met ouders zijn

Noot 2 Op basis van de diagnose van (gezins)voogdij zijn 5 van de geïnterviewde ouders zwakbegaafd.

gehouden aan de hand van een vragenlijst, die in bijlage 1 is opgenomen. Omdat de gespreksonderwerpen betrekking hebben op persoonlijke ervaringen van ouders, hebben de onderzoekers de volgorde van de vragen en de exacte formulering van de vragen tijdens de interviews soms moeten aanpassen.

Voor de interviews is ruim tijd genomen. De duur van een interview bedroeg circa twee uur. Gezien de gevoeligheid van het onderwerp hebben de onderzoekers ook aandacht besteed aan een na-gesprek met de geïnterviewden.

Voorafgaand aan de interviews met ouders is de (gezins)voogden gevraagd om zeer kort een beschrijving te geven van de 'case' en de (on)mogelijkheden van terugplaatsing.

De geïnterviewde ouders

Bij 11 interviews is alleen met de moeder gesproken en 6 maal werd een interview met alleen de vader gehouden. De betreffende 17 ouders leven allemaal gescheiden van de tweede ouder. Bij 5 interviews waren zowel de vader als de moeder aanwezig, deze ouders leven samen³.

Bij de grote meerderheid van de geïnterviewden ligt het formele gezag bij de ouder(s). Slechts bij drie geïnterviewden troffen wij een afwijkende situatie aan: één maal was er geen formele gezagsverhouding tot het kind omdat de betreffende vader het kind nooit erkend had en twee maal had de instelling het voogdijschap.

Van de 22 geïnterviewde ouders hebben:

- 5 ouders een (of meerdere) kind(eren) die in een netwerkpleeggezin wonen;
- 19 ouders een (of meerdere) kind (eren) die in een bestandspleeggezin wonen;
- 3 ouders naast een of meer kinderen in een pleeggezin ook een kind dat (weer) thuis woont;
- 2 ouders naast een of meer kinderen in een pleeggezin ook een kind dat in een internaat woont.

Een gedetailleerd overzicht van aantallen kinderen en type plaatsingen is te vinden in bijlage 3.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 staan de ervaringen van ouders centraal. Achtereenvolgens komen aan de orde de ervaringen voor, met en na de uithuisplaatsing. In paragraaf 2.2 wordt ingegaan op het hulpaanbod vóór de uithuisplaatsing. De wijze waarop de uithuisplaatsing is voorbereid en uitgevoerd is onderwerp van paragraaf 2.3. In paragraaf 2.4 wordt vervolgens ingegaan op de duur van de plaatsing. Onder paragraaf 2.5 staan alle voorwaarden die het verwerken van en het omgaan met de plaatsing vergemakkelijken. In hoofdstuk 3 zijn alle (verbeter)suggesties van de ouders op een rij gezet en wordt een koppeling naar het visiedocument gemaakt.

Noot 3 Hierdoor is er in absolute aantallen met 32 ouders gesproken. In deze rapportage zijn de interviews met twee ouders echter als één interview behandeld. Omdat de geïnterviewde ouderparen het op de belangrijkste interviewonderwerpen eens waren, hebben wij geen aanleiding gezien om de mening van beide ouders apart te bespreken.

2 De huidige situatie

2.1 Vanuit het perspectief van de ouders....

Op basis van de interviews krijgen wij een zeer divers beeld van de ervaringen en perspectieven van de ouders. Veel heeft te maken met de zeer verschillende achtergronden waardoor ouders in aanraking zijn gekomen met pleegzorg. Onder de geïnterviewden zijn ouders die een verslavingsprobleem hebben, ouders met ernstige psychische problemen, ouders die overspannen zijn geraakt als gevolg van een echtscheiding, zwakbegaafde ouders etc. Vaak ook spelen er verschillende problemen tegelijkertijd. Mede als gevolg van al deze verschillende achtergronden heeft iedere ouder een andere beoordeling van de eigen omgang met het kind⁴, de noodzaak daar verandering in aan te brengen, de mogelijkheden van terugplaatsing of acceptatie van de uithuisplaatsing en de wijze waarop zij daarbij ondersteund willen worden.

Even zo belangrijk is de invloed van de aanbodkant. Dat wil zeggen de geboden hulp en ondersteuning voorafgaand, tijdens en na de uithuisplaatsing. Aspecten die dan meespelen zijn de mate waarin de ouder zich ondersteund heeft gevoeld bij het zelf opvoeden van kinderen, de wijze waarop de uithuisplaatsing heeft plaatsgevonden en de geboden hulp en ondersteuning na de uithuisplaatsing. Opvallend is tenslotte dat het handelen van de individuele plaatser of (gezins)voogd van grote invloed is op de ervaringen van ouders met de pleegzorg.

In deze rapportage zijn niet de verschillen, maar juist de overeenkomsten tussen al de verschillende ervaringen van ouders bijeengebracht. Daarbij is getracht om aan de individuele beleving van ouders zo veel mogelijk recht te doen. De rapportage is opgebouwd aan de hand van factoren waarvan de ouders hebben aangeven dat zij in belangrijke mate de beleving van de pleegzorgsituatie beïnvloeden. Deze zijn:

- de hulp in de gezinssituatie voorafgaand aan uithuisplaatsing;
- de wijze van uithuisplaatsing;
- duidelijkheid over het doel en de wijze waarop het doel tot stand komt;
- de betrokkenheid van de (gezins)voogd bij de ouder;
- de mogelijkheid een rol te houden als ouder;
- het vertrouwen in de opvoeding door pleegouders;
- het contact tussen ouder en pleegouder.

2.2 Het hulpaanbod vóór de uithuisplaatsing

Aan ouders is de vraag voorgelegd of zij tevreden zijn over de hen geboden hulp om opvoedingsproblemen op te lossen. Degenen die een intensief aanbod hebben gehad zijn daar tevreden over. Dit geldt zeker voor de twee moeders die enkele maanden doorgebracht hebben in een opvangsituatie (zoals de Triangel). Verder zijn de Video-home trainingen door ouders genoemd als een goede manier om antwoorden te krijgen op de eigen opvoedingsvragen.

Ook is gevraagd of ouders een ander of intensiever hulpaanbod hadden gewild. Op deze vraag kregen wij zeer wisselende reacties. Allereerst hebben twee ouders nauwelijks geantwoord, omdat zij moeite hadden zich een

Noot 4 Voor de leesbaarheid wordt er steeds gesproken over één kind. In werkelijkheid hebben de meeste geïnterviewden meerdere kinderen.

dergelijke situatie voor te stellen.

Vervolgens is er een aantal geïnterviewde ouders dat aangegeven heeft dat de andere ouder stelselmatig alle hulpverlening heeft geweigerd.

Bij deze gezinnen was een uithuisplaatsing de enige mogelijkheid, zo menen de betreffende ouders. Maar er zijn ook ouders die menen dat door een ander, intensiever aanbod de opvoedingsproblemen minder hoog zouden zijn opgelopen. Vijf van de acht ouders met deze mening hebben vooral praktische ondersteuning in huis gemist. Gespecialiseerde thuiszorg is door hen vaker genoemd. De drie andere ouders hebben psychiatrische problemen gehad toen de kinderen nog thuis woonden. Twee van hen zijn verschillende malen opgenomen in psychiatrische ziekenhuizen en zijn niet tevreden over het hulpaanbod in de betreffende ziekenhuizen.

Drie ouders zeggen zich achteraf te realiseren dat zij begeleiding bij het opvoeden hebben gemist. Een moeder vertelt dat zij nu, jaren na de uithuisplaatsing, pas leert wat kinderen nodig hebben.

"Vroeger is ook nooit met mij gespeeld. Ik wist ook niet wat je met kinderen moest. Ging ik maar tv kijken. In dat kleine huis, altijd binnen.

Als ze dan onrustig werden, dan ging je knijpen en slaan, want je wilt ook niet dat ze jou uit je gedachten halen".

(moeder van drie kinderen tussen 10 en 17 jaar, sinds 9 jaar in pleeggezin)

De ouders met verslavingsproblemen hebben in dit kader specifieke hulpvragen, die apart worden besproken in de paragraaf 'verslaafde ouders' (zie paragraaf 3.4.2).

2.3 De wijze van uithuisplaatsing

Ouders geven aan dat een zorgvuldige voorbereiding van de uithuisplaatsing belangrijk is. Bij een groot deel van de ouders is dit naar tevredenheid gebeurd. Vier ouders zeggen echter totaal overvallen te zijn door de uithuisplaatsing. In twee gevallen werden de kinderen thuis opgehaald en bij de anderen werden de kinderen vanuit school direct naar een crisispleeggezin gebracht. Deze ouders hebben, soms na vele jaren, nog steeds moeite met de verwerking van dit moment. Twee van hen kunnen de uithuisplaatsing nog steeds niet ondersteunen. De anderen zeggen de noodzaak van de uithuisplaatsing wel in te zien, maar blijven verbolgen over het feit dat zij daar destijds niet in zijn betrokken. Een moeder hierover:

"De uithuisplaatsing was slecht voorbereid. Er is niet met mij gepraat. Een moeder moet voorbereid zijn. Ik heb nooit de keuze gehad om mijn dochter het gevoel te geven dat ik het oké vond. Ik vind dat de zwaarste belasting voor mijn dochter".

2.4 De duur van de plaatsing

Het doel van de plaatsing

De duidelijkheid die de ouders zeggen te hebben over het doel van de plaatsing verschilt. Factoren die hier meespelen zijn de formele status (OTS, voogdij, ontzetting) van de uithuisplaatsing, de mate waarin de (gezins)voogd duidelijkheid schept en de mogelijkheden van de ouder tot reflectie op het eigen opvoedgedrag.

Een derde van de ouders van wie de kinderen formeel onder de Wet op de Toezichtstelling (OTS) vallen, lijkt andere gedachten te hebben over de terugplaatsing dan de (gezins)voogd. Het gaat dan meestal om situaties waarbij de (gezins)voogd de terugplaatsing niet ondersteunt⁵ en er geen

Noot 5 Voorafgaand aan de interviews met ouders is aan de gezinsvoogden gevraagd hoe zij denken over de terugplaatsingsmogelijkheden en of de ouders geïnformeerd zijn over deze visie.

hulpverleningsplan is gericht op terugplaatsing. De betreffende ouders menen daarentegen dat terugplaatsing niet uitgesloten is. Een aantal van hen wijst daarbij op het karakter van de OTS. Ook zijn er ouders die vinden dat zij zodanig hebben gewerkt aan de eigen problemen, dat zij de opvoeding weer aan kunnen. De betreffende ouders zijn teleurgesteld in de mogelijkheden die gecreëerd worden om weer nader tot hun kind te komen (zie verder paragraaf 2.5.1).

Ongeveer de helft van de ouders heeft te maken met een plaatsing waarbij afspraken zijn gemaakt over de duur. Twee ouders weten dat hun kind in ieder geval tot het vijfde levensjaar in het pleeggezin blijft, drie andere ouders weten dat een mogelijke heroverweging niet aan de orde is totdat het kind 12 jaar is.

Bij vier van de ouders is kort na de uithuisplaatsing besloten dat terugplaatsing niet tot de mogelijkheden behoort.

De ouders die weten tot welke leeftijd (5, 12, 18 jaar) het kind in ieder geval bij pleegouders blijft wonen lijken zich redelijk neer te kunnen leggen bij een plaatsing voor die termijn. Hoewel de hoop op hereniging van het gezin altijd blijft bestaan, wegen de behoeften van het kind zwaarder, vertelt een van deze ouders:

"Nu moesten wij beslissen 'hij blijft bij hen tot zijn achttiende'. Omdat je signalen krijgt dat het kind de pubertijd ingaat, moest hij zekerheid krijgen. Dat is een hele andere situatie dan dat het kind 1 jaar oud is. Dan heeft het kind nog 18 jaar ontwikkeling te gaan. Stel dat de moeder afkickt en klaar is voor het opvoeden als het kind 5 jaar is, het kan toch niet zo zijn dat de rechter dan zegt dat een kind van 6 jaar niet meer terug kan naar de ouders? De voorwaarden om tot zo'n lange termijn beslissing te komen moet je zeer nauwkeurig omschrijven. Dan gaat het zeker ook over de leeftijd van het kind, heb je het over een kind van 0 tot 5 jaar, 5 tot 10 jaar of ouder dan 10 jaar. Ouders moeten een goede periode kansen krijgen om het opvoederschap te herwinnen. Ook verslaafde ouders zijn bezorgd over hun kinderen...Ja, het was het goede moment. Misschien had het een paar jaar eerder gekund, maar dan had je misschien gezegd dat wij als ouders te weinig kansen hebben gekregen".

(vader van zoon van 12 jaar, woont sinds zijn 6de jaar bij netwerkgezin)

"Ik vind dat het nu tijd wordt dat hij duidelijkheid gaat krijgen. Hij gaat ook steeds meer dingen vragen. Hij heeft een broertje maar die komt uit een andere buik. Hij weet dat wij echte familie zijn. In het begin was het nog 'mama gaat het huis verven en papa is op de boot'. Nu is dat anders. Hij gaat de laatste maanden steeds meer vragen".

(moeder van zoon van 5 jaar, 4 jaar geleden uit huis geplaatst)

De voorwaarden waaronder de plaatsing vorm krijgt tot de gestelde termijn vinden ouders zeer belangrijk. De mogelijkheid om contact te houden met het kind is voor ouders een cruciale factor (zie verder paragraaf 2.5.1).

Ten slotte. Verschillende ouders vertellen dat de (gezins)voogd geen duidelijke uitspraak⁶ gedaan heeft over de voorwaarden of mogelijke termijn van terugplaatsing. Het is in dit kader nuttig om even terug te grijpen naar de gesprekken die de onderzoekers hebben gehad met de (gezins)voogden van de betreffende ouders. Deze (gezins)voogden geven aan dat zij soms wel duidelijk hebben gezegd dat zij niet achter een terugplaatsing staan (ook niet op termijn), maar dat een bepaalde categorie ouders deze boodschap niet kan/wil innen. Dit geldt in ieder geval voor twee zwakbegaafde ouders onder de geïnterviewden, menen ook de onderzoekers.

Maar (gezins)voogden kiezen ook wel eens voor het wachten met een advies voor langdurige plaatsing, terwijl zij wel denken dat dit het uiteindelijke doel van de plaatsing zal zijn. Reden van het niet doen van een duidelijke uitspraak is het vermoeden dat de ouder(s) daar nog niet aan toe zijn. Dit is volgens de (gezins)voogden bij twee van de geïnterviewde ouders het geval.

De mogelijkheid van heroverweging

Hoewel alle geïnterviewde ouders het belangrijk vinden dat er voor kinderen heldere perspectieven bestaan, wil geen van hen de heroverweging van de plaatsing geheel uitsluiten. Volgens de ouders moet het mogelijk blijven om te reageren op een verandering in de situatie van ouders. Voorwaarde is wel dat de kinderen er dan ook aan toe zijn. Extern onderzoek zou dit wat betreft de ouders het beste kunnen uitwijzen. Enkele citaten:

"Op zich is het wel goed dat het meteen duidelijk was. Ook voor W. is dat beter. Maar stel dat je later iemand leert kennen, zodat je weer samen kan opvoeden, dan moet een terugplaatsing wel onderzocht kunnen worden. Wel met een neutraal onderzoek, misschien een PAR-onderzoek, die hebben toen ook een duidelijk beeld kunnen schetsen van ons drieën en een goede bezoekerregeling vastgesteld".

(vader van zoon van 4 jaar, sinds 1 jaar woonachtig in een pleeggezin)

"De voogd gaat er vanuit, het zal wel voor altijd zijn. Hij zegt dan dingen als 'als het meezit kan ik B. nog begeleiden tot hij op kamertrainingscentrum gaat'. Terwijl ik dan hoop dat hij dan al weer bij mij woont. De voogd is dan zo stellig, hij geeft dan een gevoel van 'je praat maar'. Maar het laatste half jaar heb ik er niet meer zo'n last van omdat ik het met de pleegmoeder heb besproken en wij zijn het eens over de toekomst".

(vader van zoon van 8 jaar, uithuisplaatsing 5 jaar geleden)

Het belang van gedegen onderzoek

Ouders zeggen vaak zeer afhankelijk te zijn van de mening van één individuele (gezins)voogd. Dit vormt geen probleem zolang beide partijen op één lijn zitten. Als dit niet lukt is het belangrijk een beroep te kunnen doen op een second-opinion, menen ouders. In de dagelijkse praktijk kan de ouder zich vaak alleen richten tot een teamleider en in het resultaat daarvan hebben weinig ouders vertrouwen ("te veel belangenverstrengeling, te veel gedoe"). Vrijwel alle ouders zeggen waarde te hechten aan externe onderzoeken⁷. Een groot deel van hen heeft hier ook ervaring mee ("PAR, Tonny Weterings"). Een vraag die ouders bijvoorbeeld bezighoudt is wat de voorwaarden en kansen zijn om tot een betere band met het kind te komen. Verder denken de meeste ouders zich gemakkelijker neer te kunnen leggen bij een langdurige plaatsing wanneer de uitkomst van extern onderzoek dit aangeeft. Een moeder vertelt dat zij pas aan het acceptatieproces kon beginnen toen, drie jaar na de uithuisplaatsing, een extern onderzoek had plaatsgevonden.

Een belangrijke voorwaarde is wel dat ouders tijdens het onderzoek ervaren dat zij een kans krijgen. Drie ouders zijn daarover uitermate ontevreden. Zij hebben het gevoel dat de mening van de pleegzorgwerker en pleeggezin te zwaar hebben gewogen. De ouders verwachten dat de (gezins)voogd een oordeel vormt op basis van regelmatig bezoek, maar melden unaniem dat er niet meer dan twee of drie bezoeken per jaar plaatsvinden. Geen van deze ouders zegt de uithuisplaatsing te kunnen accepteren.

Noot 7 Niet door de eigen instelling voor (gezins)voogdij uitgevoerd.

"De (gezins)voogd is drie keer een halfuurtje met de kinderen thuis geweest. Dat is een momentopname. Ik was hartstikke gespannen, als vroeger mijn baas op mijn vingers keek, dan kon ik het ook niet. De kinderen waren natuurlijk ook lastig en je weet dat je afhankelijk bent van de visie van de (gezins)voogd. Kijk eens twee weken hoe het gaat en doe een gedegen onderzoek".

(moeder van drie kinderen, uithuisplaatsing 5 jaar geleden)

2.5 Voorwaarden die het verwerken van en het omgaan met de plaatsing vergemakkelijken

De periode na de uithuisplaatsing is voor vrijwel alle geïnterviewde ouders moeilijk geweest. Toch geven ouders ook duidelijke voorwaarden aan waaronder het verwerkingsproces makkelijker wordt. Samengevat gaat het dan om voorwaarden die er toe bijdragen dat de breuk met het leven voor de uithuisplaatsing minder groot is. Bijvoorbeeld door snel geïnformeerd te zijn over de leefsituatie van de kinderen en door nog steeds te kunnen steunen op de hulp die aan de uithuisplaatsing vooraf is gegaan. De aanpak van de (gezins)voogd heeft, als contactpersoon richting het pleeggezin, voor ouders enorme invloed op het geheel.

Hieronder staan de verschillende voorwaarden besproken die volgens de geïnterviewde ouders van belang zijn bij de verwerking en het omgaan met een pleeggezinplaatsing.

2.5.1 Rol blijven houden als ouder

Met betrekking tot de ouderrol binnen de pleegzorgsituatie zijn zeer duidelijke wensen geformuleerd. Wensen die veelal terug te brengen zijn tot geïnformeerd, vertrouwd, gerespecteerd en betrokken worden. Informatie is fundamenteel vanaf het allereerste moment na de uithuisplaatsing. Ouders die kort na de uithuisplaatsing kennis hebben kunnen maken of goed geïnformeerd zijn over de nieuwe omgeving van hun kind, hebben eerder vrede met de situatie dan ouders die lang op afstand gehouden worden.

Een moeder heeft met beide situaties ervaring. Het feit dat een van de pleegouders haar direct heeft uitgenodigd, telt voor haar nog steeds mee in haar gevoel naar het betreffende pleeggezin.

"Ik kom nooit bij het pleeggezin van M.(zoon). Ik ben daar nog nooit uitgenodigd. Eens in de maand mag ik op komen draven om met hen in een winkelcentrum af te spreken of zo iets....Bij mijn dochter is dat allemaal wat vrolijker. Ik werd meteen uitgenodigd toen ze daar kwam wonen".

(moeder van dochters van 14 en 15 jaar, uithuisplaatsing 5 jaar geleden in twee verschillende pleeggezinnen⁸)

Een andere moeder vertelt over de eerste ontmoeting met de pleegouders: *"Het was er lekker warm, je was er meteen thuis. Ik wist meteen dat het goed was. Je moet ze kunnen loslaten, die kinderen".*

(moeder van drie kinderen)

Soms is direct contact met de pleegouders niet mogelijk, doordat er bijvoorbeeld een onderzoek loopt. Dit was bij drie geïnterviewde vaders het geval. Uit de betreffende interviews komt de belangrijke informatietaak van de (gezins)voogd of plaatser naar voren. Een vader die vooral geïnformeerd is

Noot 8 (Gezins)voogd heeft exact dezelfde beoordeling van beide pleeggezinnen, maar zegt weinig te kunnen veranderen aan de 'onwil' bij één van de pleeggezinnen om moeder meer ruimte te geven met haar kind.

via de politie, heeft zich enorm buitengesloten gevoeld. Volgens zijn eigen analyse is zijn verhouding met de (gezins)voogd en het pleeggezin verstoord. De andere vaders maken vergelijkbare analyses, een van hen vertelt:

"Als ik eerder betrokken was bij het pleeggezin was het voor mij heel wat minder zwaar geweest. In het begin moet je zo veel slikken als vader, je wordt overal buiten gehouden. Mijn maatschappelijk werker heeft geholpen bij het verwerken en omgaan met die situatie, dat heeft gewerkt, ik heb nu een goed contact met de pleegouders'.

(vader van zoon van 8 jaar, uithuisplaatsing 5 jaar geleden)

Of ouders contact kunnen houden met het kind is mede afhankelijk van de relatie met de pleegouders en de formele bezoek- en omgangsregelingen. Ook hier weer een enorm scala aan ervaringen. Hele positieve verhalen zijn er over pleegouders die ouders betrekken bij de schoolkeuze, regelmatig "even een kaartje sturen" en ouders die tegelijkertijd volledig vertrouwen op de zorg van de pleegouders.

Maar er zijn ook geïnterviewde ouders bij met hele negatieve ervaringen. Ouders die niet geïnformeerd worden over een ziekenhuisopname, nooit bij pleegouders uitgenodigd zijn en kinderen die al jaren op een parkeerplaats of een winkelcentrum overgedragen worden tussen pleegouders en ouders. Onder de meest negatieve ervaringen behoort ook het gevoel van ouders dat zij als last beschouwd worden, een last die zo ver mogelijk buiten de omgeving van het pleeggezin wordt geweerd. Bijna een vierde van de ouders komt nooit bij het pleeggezin thuis. Alle ouders die in deze situatie zitten beschrijven dat als een enorm gemis:

"We weten niet waar ze woont, hoe ze leeft. We weten niks. Niet hoe haar kamertje eruit ziet en hoe ze s'avonds gaat slapen...Dat doet gewoon pijn. Ze zit nu op de peuterspeelzaal en we weten helemaal niet hoe het daar met haar gaat. Maar zij weet ook niet waar wij wonen. Als ze kan zien waar wij wonen, dan kan ze begrijpen dat wij ook een huis hebben. Want dat snapt ze nu niet."

(ouders van een dochter 3 jaar, zien haar al 2,5 jaar alleen in de dierentuin)

Al die ervaringen bij elkaar opgeteld ontstaat er een aardig beeld van de wensen van ouders. Het gaat allereerst om het vertrouwen niet buitengesloten te zijn van de belangrijke momenten in het leven van het kind. Niet alleen de moeilijke momenten zoals een ziekenhuisopname, maar juist ook de positieve momenten zoals een nieuwe school, uitreiking van een zwemdiploma of een uitvoering op school. Drie ouders uit de provincie Limburg noemden de communie als moment waar je als ouder graag bij wilt zijn. Ouders zien zowel een taak voor de pleegouders als voor de (gezins)voogd, als voor hen zelf om de wederzijdse betrokkenheid vorm te geven. Vertrouwen en werken aan vertrouwen is een veel gevallen term in dit kader.

"Als er dan wat is dan bellen zij mij op. Dat weet ik. Het ligt er natuurlijk ook aan hoe je jezelf opstelt. Ik heb ze meteen mijn vertrouwen gegeven, ik wist ook van het eerste moment dat het goed was...Ik kan ook bellen en zeggen 'ik heb een slechte dag, kan ik even langs?'. In het ziekenhuis hebben wij elkaar afgewisseld, het is heel leuk dat dat vertrouwen bestaat".

(vader van 4 jarige zoon, sinds 1 jaar in pleeggezin)

Van een bezoek- en omgangsregeling wensen ouders in ieder geval dat deze ruimte biedt voor "werkelijk contact" met het kind, zoals enige vorm van privacy en voldoende tijd om een band te houden met het kind. Een bezoekregeling van een uur voldoet zeker niet aan die voorwaarden, bezoeken in aanwezigheid van het hele pleeggezin inclusief de kennissenkring evenmin. De volgende citaten illustreren de ervaringen van ouders die ontevreden zijn over de bezoekregeling.

"Dan zit je dus als ouders in een kamertje bij Jeugdzorg met allemaal pottekijkers, met een kind van 10 en dan geven ze een doos Lego. Kun je voorstellen voor een kind van 10 jaar? En dan moet jij een uur leuk gaan zitten spelen met je kind. Dat gaat dus niet"

(ouders van drie kinderen van 8, 10 en 13 jaar, circa 10 jaar ervaring met pleegzorg)

"De bezoekenregeling is zo weinig. Het lijkt wel of ze het expres doen. Zodat ze van je afgroeien".

(moeder van drie kinderen tussen 3 en 14 jaar, twee oudste kinderen wonen sinds 7 jaar in een pleeggezin)

"Dan zeggen ze dat ze geen binding meer heeft. Ja, logisch, daar hebben ze eerst zelf voor gezorgd. Wij pleiten al jaren om een keer met haar naar het pannekoekenhuis te mogen, zelfs dat is ons nooit gelukt. Wij zijn al die jaren nooit alleen met haar geweest".

(vader van dochter van 9 jaar, sinds haar eerste jaar in pleeggezin)

Een bezoekenregeling moet er aan bijdragen dat omgang tussen ouder en kind verbeterd, omschrijft een moeder. Zij noemt het bitter dat de mogelijkheden die zij heeft om haar kind te zien in de loop der jaren nooit zijn uitgebouwd.

"Tot september 2000 staan alle bezoeken op papier. 6 bezoeken per jaar. Voor de rest hebben ze helemaal geen eisen aan mij. Dit is het. Ze hebben gezegd dat A. (dochter) op termijn meer gesprekspartner zal worden. Ik denk dat tot die tijd niets meer wordt gedaan".

(moeder van dochter van 7 jaar, 6 jaar geleden uithuisgeplaatst)

2.5.2 Vertrouwen in de opvoeding

De meerderheid van de ouders is tevreden over de wijze waarop de pleegouders opvoeden. Alle ouders, op vier na, geven aan dat zij de indruk hebben dat de kinderen het goed maken, dat de pleegouders een veilige omgeving creëren om in op te groeien en dat zij veel over hebben voor een goede ontwikkeling van hun kind. Ouders leiden dit bijvoorbeeld af aan het feit dat kinderen na een bezoek graag weer terug gaan naar de pleegouders, dat zij goed presteren op school, vrolijk zijn, vriendjes hebben en dat zij op hobbyclubs zitten. Enkele citaten ter illustratie:

"Het zijn hele lieve mensen. Thuis was W. heel veel bang en druk. Nu is hij rustig en haast nooit meer ziek en erg beleefd. In het begin was het heel moeilijk, maar op een gegeven moment zie je dat het steeds beter met hem gaat, dat had hij thuis nooit gered.. Bij mijn zoon kon ik meteen instemmen met een OTS-zonder vooruitzichten. Hij zat goed en er was wederzijds vertrouwen met de pleegouders, ik denk dat dat het belangrijkste was. Maar bij mijn dochter heb ik nooit kunnen instemmen, het geeft te veel problemen een plaatsing bij ex-schoonfamilie, wij hebben geen vertrouwen in elkaar. Dat had onderzocht moeten worden door Jeugdzorg, dat is beloofd, maar dat is nooit gebeurd..".

(vader van zoon van 7 en dochter van 4 jaar, uithuisplaatsing 3,5 jaar geleden bij twee verschillende gezinnen)

"Het is een hele luxe te weten dat je kind in zo'n liefdevolle omgeving opgroeit. Binnen een slechte situatie was dit de best mogelijke oplossing".

(vader van zoon van 12 jaar, woont al 6 jaar bij familie)

"Nu ga ik een boek kopen voor H. Voor het eerst. Hij is nu tien, nu kan je ook niet meer aankomen met die spelletjes. Ga ik wel eerst aan M. (pleegmoeder) vragen wat voor boek, zij weet wat voor boeken hij leest."
(moeder van drie kinderen, waarvan twee kinderen in een pleeggezin wonen en een kind bezig is met begeleid wonen)

Vier ouders twijfelen over de opvoeding binnen het pleeggezin. Drie van hen hebben kinderen boven de twaalf jaar. Zij menen dat pleegouders de kinderen niet meer aankunnen omdat de kinderen spijbelen, verkeerde vrienden hebben en strijd hebben met de pleegouders. Twee van hen denken dat hun kinderen op zoek zijn naar een 'eigen ik' als gevolg van het opgroeien in een pleeggezin. Twee moeders van Surinaamse afkomst verklaren het opstandige gedrag van hun kinderen uit het feit dat zij geen plaats kunnen geven aan hun culturele achtergrond nu zij in een overwegend autochtone omgeving opgroeien.

De ervaringen van de vierde ouder bespreken wij in de paragraaf 'ouders van gehandicapte kinderen'.

2.5.3 De ondersteuning door de (gezins)voogd

De verwachtingen die ouders hebben van de (gezins)voogd is in de vorige paragrafen al menig maal aan de orde gekomen. Dit is niet toevallig.

De (gezins)voogd is in veel gevallen de belangrijkste en soms ook enige persoon die ouders informatie kan verstrekken over hun kind. Naast de connectie naar het kind, het pleeggezin en de pleegzorgwerker heeft de (gezins)voogd bovendien een rol bij het bepalen van bezoeksregelingen en het doel van de plaatsing.

De ervaring van ouders met de (gezins)voogdij lijkt nog al eens afhankelijk te zijn van de werkwijze van de individuele (gezins)voogd. Terwijl de ene (gezins)voogd de ouder thuis bezoekt, regelt de andere (gezins)voogd de afspraken voornamelijk telefonisch en per post. Waardering bestaat er voor (gezins)voogden die laten weten dat zij "er ook voor de ouder zijn", legt een van de moeders uit:.

"Van deze (gezins)voogd weet je dat ze achter je staat. Dat ze er is voor de ouders. Je weet ook dat ze jouw taal verstaat. Met die andere klikte het helemaal niet. Dat gaat ook niet met een jonge voogd, die kan je niet begrijpen. Die zit hier met rooie oortjes".

Een derde van de ouders ervaart weinig steun van de (gezins)voogd. Bij hen overheerst het gevoel dat de (gezins)voogd er vooral is voor het kind in het pleeggezin. De omgang tussen kind en biologische ouder is voor de (gezins)voogd geen prioriteit.

Hoe verschillend de aanpak van de (gezins)voogden, zo gelijk is de verwachting van de ouders. Bij geen enkel onderwerp bleken de behoeften van ouders zo goed met elkaar te vergelijken. Bovenaan de wensenlijst staan drie onderwerpen. Allereerst betrokkenheid tonen bij de ouders. Ten tweede inzet om de band tussen ouder en kind niet verloren te laten gaan. En ten slotte ondersteuning bij de verwerking en acceptatie van de situatie.

Vier ouders over het tonen van betrokkenheid:

"Zij zou meer steun moeten geven. Vaker bellen en vertellen hoe het gaat. Eens per twee weken. Nu krijgt het pleeggezin vooral steun".

"Hij zou gewoon eens wat meer interesse moeten tonen, nu belt hij eens in de twee maanden. Hij zou gewoon zo maar eens moeten bellen om te vragen hoe het met je gaat, of hoe het met je kind gaat".

"De (gezins)voogd van mijn zoon is een hele goede man. Hij luistert naar je. Als je hem nodig hebt dan is hij er. Die van mijn dochter luistert meer naar de pleegouders, hij vertrouwt hun verhaal eerder dan dat van mij".

"De pleegouders krijgen veel ondersteuning van de hulpverlening. Maar wij zitten maar in dat lege huis en wij moeten het allemaal maar zelf uitzoeken. De voogdes zien we een paar keer per jaar".

Om te kunnen werken aan een band tussen ouder en kind moeten er bepaalde voorwaarden bestaan. De (gezins)voogd heeft wat betreft de ouders de verantwoordelijkheid om die voorwaarden te scheppen. Zorgdragen voor een redelijke verhouding tussen pleegouders en ouders is zo'n voorwaarde. De verhouding tussen pleegouders en ouders moet zodanig zijn dat er ruimte bestaat om de ouder te betrekken bij het kind. Conflicten en spanning tussen ouders en pleegouders beperken die ruimte maar komen regelmatig voor, zo blijkt uit de interviews. Veel ouders hebben moeite met het conflict, maar vooral met het soms jaren voortduren ervan. In de praktijk resulteert dit vaak in een beperking van de bezoekmogelijkheden. Een (gezins)voogd laat een voor ouder en kind zeer wezenlijk taak liggen door conflicten tussen ouder en pleegouder te laten bestaan, meent een moeder: *"Ik en mijn kind verliezen nu veel. Pleegzorg en jeugdbescherming hebben niets gedaan om mijn relatie met de pleegmoeder te herstellen. Niemand vraagt aan de ouder 'wat zou jou tevreden stellen?'(...). Ik heb erg gereageerd op de afwijzing van de pleegouders, soms ben ik daarin ook te ver gegaan".*

(moeder van dochter van 7 jaar, woont 6 jaar in pleeggezin)

"Als een langdurige uithuisplaatsing aan al onze voorwaarden voldoet? Dan zou ik het theoretisch kunnen accepteren, maar in de praktijk niet. Een eerste vereiste is een goede verstandhouding tussen pleeggezin en ouders. Als dit niet werkt dan zijn alle verdere acties en mogelijkheden bijvoorbij gedomd te mislukken. De (gezins)voogd is overbelast. Hij heeft een te grote case-load. Daardoor is er te weinig inzet op gezamenlijk werken aan het belang van onze dochter. De eerste (gezins)voogd legde wel een duidelijke lijn tussen ons en het pleeggezin".

(ouders van dochter van 12 jaar, woont 11 jaar in pleeggezin)

Om de band tussen ouder en kind te verbeteren moet soms ook het gedrag van ouders richting het kind veranderen. Een aantal ouders mist met name de begeleiding op dit terrein. Eén moeder prijst zich gelukkig omdat zij geen beroep hoeft te doen op professionals. Zij heeft zo veel vertrouwen in de pleegouders dat zij het liefst bij hen haar opvoedingsvragen neerlegt. Een vader vertelt wel professionele ondersteuning te willen bij de omgang met zijn dochter:

"Het zou prettig zijn als er een professional zou kijken naar mijn relatie met P(dochter). Nu zegt mijn moeder wel eens 'joh, zie je dat niet', maar ik zie soms niet wat ze nodig heeft. Een professional zou je kunnen attenderen op hoe je je kind meer veiligheid geeft"

Zoals hierboven gesteld, vindt ruim een derde van de ouders dat zij te weinig ondersteuning krijgen van de (gezins)voogd. Het leren omgaan met de emoties rond de uithuisplaatsing behoort tot die gemiste ondersteuning. *"Ze zijn goede opvoeders, voor mij is dat wel eens hard. Als ik haar afzet voor de deur dan draait ze zich om, geen kus, ze schiet dan naar binnen. Dat doet pijn. Je ziet ze is daar veilig. Daar sta je dan als vader. Ik zou blij zijn als ik dit soort emoties bij Jeugdzorg kwijt kan, maar daar zijn ze niet voor zegt mijn (gezins)voogd, terwijl alleen Jeugdzorg je dossier kent. Van hen krijg je een verhaal terug, de anderen kunnen alleen maar luisteren"*

(vader van dochter van 12 jaar, uithuisplaatsing 1,5 jaar geleden)

Voor verschillende ouders zijn maatschappelijk werkers (binnen AMW, ziekenhuizen, psychiatrische klinieken) een waardevolle ondersteuning geweest voorafgaand en na de uithuisplaatsing.

"Ik heb na de uithuisplaatsing meteen hulp gezocht via de huisarts en die ook heel snel gekregen. Ik kreeg een maatschappelijk werker van het Sociaal Welzijnswerk. Ik heb ontzettend veel aan die man gehad, zonder hem was ik waarschijnlijk gewoon doorgedraaid. Want in het begin ben je zo woedend en wil je je afreageren. Maar hij zei steeds 'als je kwaad wordt op die instanties dan verknaal je het, neem maar een boom'. Hij gaf mij allerlei adviezen over hoe je dingen kunt aanpakken. Hoe ik mijzelf moest benaderen en ook de (gezins)voogd. Hij hielp mij ook mijn schulden wegwerken. In het begin ging ik daar elke week heen en na anderhalf jaar wat minder. Het begin was echt verschrikkelijk, ik zag B. alleen onder begeleiding".
(vader van zoon van 8 jaar, uithuisplaatsing 5 jaar geleden)

Met name de algemeen maatschappelijk werkers zijn voor een aantal ouders een continue ondersteunende factor geweest. Door deze continuïteit is de breuk met het leven voor de uithuisplaatsing "iets minder hard", legt een vader uit. Over het algemeen lijkt het aantal hulpcontacten/instellingen na de uithuisplaatsing te verminderen of zelfs helemaal weg te vallen, (bijvoorbeeld de Raad voor de Kinderbescherming, de gespecialiseerde thuiszorg) en worden ouders weer op zichzelf teruggeworpen.

De pleegzorgwerker

Van alle geïnterviewde ouders, heeft slechts één ouder contact met de pleegzorgwerker. Een gering aantal heeft aangegeven meer contact te willen hebben met de pleegzorgwerker. Zoals boven gesteld, zien de meeste ouders de (gezins)voogd als belangrijkste contactpersoon. Zij hechten er veel belang aan dat een (gezins)voogd zich een eigen oordeel vormt over de situatie in het pleeggezin. Verschillende ouders hebben de indruk dat de (gezins)voogd zich erg laat leiden door de mening van de pleegzorgwerker. Deze laatste komt meestal vaker in het pleeggezin dan de (gezins)voogd. Ouders zijn bang dat de inschatting van de pleegzorgwerker betreffende terugplaatsingsmogelijkheden zwaarder gaat wegen dan die van de (gezins)voogd zelf.

2.6 Ervaringen met (zicht op) terugplaatsing

Er zijn vier ouders geïnterviewd die volgens de (gezins)voogden behoren tot de bovenstaande categorie. Twee andere ouders hebben in het verleden te maken gehad met een niet geslaagde terugplaatsing. Bij elkaar zes ouders met zes totaal verschillende ervaringen met de pleegzorg. Om een idee te geven van de diversiteit:

Onder de geïnterviewden uit deze categorie is een overspannen en mishandelde een moeder van drie dochters boven de 14 jaar. Moeder zit op dit moment in een opvanghuis. Volgens de (gezins)voogd moet zij 'eerst op adem komen' en is er daarna concreet zicht op terugplaatsing van de twee jongste dochters. Deze moeder is zeer te spreken over de (gezins)voogd, de hulpverlening en het netwerkgezin. De voorwaarden van terugplaatsing zijn helder.

Een tweede moeder is 16 jaar als zij een kind krijgt en is een jaar later verslaafd en blijft dat drie jaar. Nu haar kind vijf jaar is wordt met haar concreet gesproken over het traject van terugplaatsing. Een maand na het interview zal er onderzoek plaatsvinden naar de mogelijkheden. Deze moeder is uitermate ontevreden over de ondersteuning door de (gezins)voogd (niet betrokken bij moeder) en over het feit dat haar kind in het eerste jaar in vier verschillende gezinnen is geplaatst. Zij is wel tevreden over de duide-

lijke afspraken over het traject van terugplaatsing en het feit dat er onderzoek zal worden verricht. Als het onderzoek voor haar positief uitvalt zal er in 1,5 jaar worden toegewerkt naar realisering van de terugplaatsing. De duidelijkheid over 'eerst een nachtje slapen', dan 'twee nachties' en tenslotte weer helemaal bij moeder, vindt zij prettig.

Een derde situatie is die van de ouders van drie kinderen tussen de 7 en 13 jaar. Na bijna 8 jaar verslaving zijn beide ouders al ruim twee jaar clean. De oudste dochter is net voor het onderzoek weer thuis komen wonen. Daar aan lag geen enkel hulpverleningsplan ten grondslag. De ouders, die al jaren strijd voerden voor terugplaatsing, werden door de (gezins)voogd geconfronteerd met het feit dat de oudste dochter in het pleeggezin niet meer te houden was en dat dochter, als de ouders instemde, vanaf dat moment voor drie dagen bij hen zou komen wonen. De dochter woont inmiddels volledig bij haar ouders.

En dan een laatste voorbeeld van een mislukte terugplaatsing. Een moeder krijgt in hoger beroep de uitspraak dat toegewerkt moet worden naar terugplaatsing. Deze uitspraak volgt op 4 jaar tevergeefse pogingen van de moeder. Deze vier jaar hebben veel slecht gedaan aan de verhouding tussen moeder en pleegouders, maar ook tussen moeder en haar zoon. Op het moment dat de beslissing om toe te werken naar terugplaatsing valt, lijkt het voor moeder en kind te laat. De beslissing is kort geleden omgezet in 'creëren van rust voor het kind'. Moeder en kind zien elkaar nu eens in de twee maanden een uur.

Zes verschillende verhalen waaruit een aantal punten naar voren komen. Bij geen van de bovenstaande voorbeelden was er volgens de (gezins)voogden kort na uitplaatsing zicht op een herstel van de gezinssituatie. Bij twee gezinnen was er zelfs sprake van langdurig gebruik van harddrugs. Het moment van terugplaatsing is één maal geïnitieerd door het kind zelf (voorbeeld 14 jarig meisje), één maal omdat moeder een hoger beroep wint en vier keer naar aanleiding van (extern) onderzoek.

De ervaringen van deze zes ouders met de pleegzorg zijn in grote lijnen te vergelijken met die van de andere ouders. Ook hier zijn de tevredenheid over de ondersteuning van de (gezins)voogd, de omgang met de pleegouders en de bezoeksregeling zeer bepalende factoren.

2.7 Ouders van gehandicapte kinderen

Er zijn de drie interviews gehouden met ouders van gehandicapten kinderen. In alle gevallen betrof het justitiële uithuisplaatsingen. De resultaten van deze interviews verschillen niet wezenlijk met de overige interviews. De wensen die ouders van gehandicapte kinderen formuleren over de begeleiding van de plaatsing zijn zelfs vrijwel identiek. Ook hier weer zijn de betrokkenheid van de (gezins)voogd bij kind en ouder, het kunnen vervullen van een ouderrol, het vertrouwen tussen de ouder en pleegouder en het vertrouwen in de opvoeding bepalende factoren voor de tevredenheid over de pleezorgsituatie.

Het punt van opvoeding en zorg lijkt de ouders van gehandicapte kinderen in verhouding tot de overige geïnterviewde ouders wel meer bezig te houden. Uit de interviews met ouders van gehandicapte kinderen blijkt hoe essentieel het vertrouwen in zorg van de pleegouders is, voor het kunnen omgaan met en accepteren van de uithuisplaatsing.

Twee van de ouders zijn uitermate tevreden over de zorg van de pleegouders voor hun kind. Een van de ouders meldt zelfs dat zijn zoon minder last heeft van zijn ziekte door de goede verzorging en rust die de pleegouders creëren. De pleegouders houden de ouders op de hoogte van de dokters- en ziekenhuisbezoeken. Omdat de verhouding met de pleegouders zeer goed is, gaat de vader soms mee naar die bezoeken.

De derde ouder is ontevreden over de zorg voor zijn dochter. Het betreffende meisje heeft een lichte handicap volgens haar ouders. Doordat de ouders al jaren een slechte verhouding hebben met de pleegmoeder, wordt er tussen hen nauwelijks informatie uitgewisseld. Datzelfde geldt voor informatie over de gezondheid en zorg van de dochter. De contacten met de (gezins)voogd zijn zo weinig frequent, dat deze de informatieleemte niet kunnen opvullen legt de vader uit. Doordat de ouders nog steeds de verzekering van dochter betalen hebben zij nog enig zicht op de situatie van hun dochter.

"Wij krijgen per jaar 52 nota's van verschillende medische deskundigen. Voor ons zijn die nota's een informatiebron, naar aanleiding daarvan kunnen wij vragen stellen aan de pleegmoeder of de (gezins)voogd...De pleegmoeder wil al jaren dat wij de verzekering overdragen aan haar. Dat zal wat ons betreft nooit gebeuren. Dit is onze enige ingang tot informatie.... Voor de ontvlechting hadden wij een goede (gezins)voogd, die communiceerde met ouders en pleegouders. Hij gaf zaken door via de ouders aan de pleegouders en omgekeerd. De (gezins)voogden daarna hadden het altijd te druk, een maal hebben wij de (gezins)voogd 8 maanden niet gezien. Wij kregen een rapport op basis van mededelingen van de pleegzorgwerker. De (gezins)voogd komt maar twee maal per jaar in het pleeggezin".

3 Samenvatting en conclusies

3.1 Inleiding

De doelstelling van het onderzoek was het verbeteren van het zicht op de ervaringen van ouders van pleegkinderen en de wijze waarop zij hun positie en perspectief beleven. Meer specifiek ging het om het beantwoorden van de volgende vragen:

- Hoe ervaren ouders hun positie en perspectief?
- Welke ideeën hebben ouders over (verbetering van) de hulpverlening?
- Wat zijn hun reacties op de uitgangspunten van het visiedocument?

Onderstaand wordt per onderzoeksvraag een korte samenvatting en conclusie gegeven. Eerst volgt een algemene conclusie. We zijn de rapportage gestart met de opmerking dat de omstandigheden van de ouders, hun problemen en ervaringen met de hulpverlening sterk uiteenlopen. Tijdens de analyse kwamen we echter tot de conclusie dat de geïnterviewde ouders het eigenlijk opvallend met elkaar eens zijn wat betreft hun wensen en behoeften ten aanzien van begeleiding en zorg. Dit vergroot de zeggingskracht van het onderzoek. Het bleek mogelijk om een helder en eenduidig beeld te schetsen van de behoefte aan hulp en begeleiding van de doelgroep van 'ouders met een kind dat (binnen justitieel kader) in een pleeggezin is geplaatst'.

Binnen de jeugdzorg wordt vaak geworsteld met de vraag hoe vraaggerichte zorg voor een bepaalde doelgroep eruit ziet. Wij menen met dit onderzoek relevante informatie te hebben verzameld om vraaggerichte zorg voor deze doelgroep te kunnen realiseren.

3.2 Huidige ervaringen

Uit de interviews komt het beeld naar voren dat het regelmatig voorkomt dat ouders aan hun lot worden overgelaten als hun kind uit huis is geplaatst en zij dus niet meer direct bepalend zijn voor het welzijn van het kind. De (gezins)voogd lijkt met het vertrek van het kind zijn aandacht te verleggen naar het nieuwe gezin waar het kind verblijft. De ouders blijven achter met hun twijfels en vragen. Zij hebben behoefte om snel en regelmatig geïnformeerd te worden over de nieuwe leefsituatie van hun kind. Zij hoeven (voor korte of langere tijd) niet meer ondersteund te worden in hun rol als opvoeder; maar ze hebben des te meer behoefte aan ondersteuning bij het continueren en opnieuw vormgeven van hun rol als ouder nu het kind in een ander gezin is geplaatst.

In de ogen van de geïnterviewde ouders wordt meestal wel voldaan aan een essentieel criterium: dat het goed gaat met hun kind. Een meerderheid van de ouders heeft vertrouwen in de opvoeding door pleegouders. Zij hebben de indruk dat de kinderen het goed maken, dat de pleegouders een veilige omgeving creëren om in op te groeien en dat zij veel over hebben voor de ontwikkeling van hun kind.

Uit de interviews komt een aantal criteria naar voren die verder bepalend zijn voor de tevredenheid danwel ontevredenheid van ouders over de pleeggezinplaatsing.

De tevredenheid van ouders over een plaatsing wordt bevorderd als:

- pleegouders de ouders betrekken bij moeilijke én positieve momenten in het leven van het kind;

- pleegouders aan ouders de mogelijkheid bieden om in een rustige omgeving alleen te zijn met het kind;
- (gezins)voogden hen helpen bij het verwerken en accepteren van de uithuisplaatsing;
- (gezins)voogden zich inzetten voor een positieve relatie tussen kind en ouder en tussen ouder en pleegouder;
- het opvoedperspectief ook door een externe onderzoeker beoordeeld kan worden.

De ontevredenheid van ouders over een plaatsing neemt toe als:

- zij afhankelijk zijn van één (gezins)voogd en diens aanpak;
- er onduidelijkheid bestaat over de invulling van de taak van de (gezins)voogd: wat kunnen ouders wel of niet verwachten;
- zij hun rol als ouder niet meer kunnen invullen: beperkte bezoeksregelingen en langdurige moeizame relaties met pleegouders;
- zij te weinig informatie over hun kind krijgen (hoe en waar leeft het kind, hoe gaat het met het kind).

3.3 Wensen ten aanzien van de hulpverlening

Ouders hebben (ook na de uithuisplaatsing) behoefte aan een vertrouwenspersoon die tijd en aandacht voor hen heeft. De (gezins)voogd is voor hen de meest aangewezen persoon: hij/zij vormt voor de ouders de verbinding met het kind. De (gezins)voogd is op de hoogte van de specifieke situatie van het gezin en pleeggezin. Zijn/haar aanpak als contactpersoon richting pleeggezin, is sterk bepalend voor de positionering van de ouders ten opzichte van het pleeggezin. De (gezins)voogd is volgens de ouders dan ook degene die de verschillende situaties waarover de ouders op dit moment ontevreden zijn, zou kunnen verbeteren.

Vanuit het perspectief van de ouders bekeken, zou de taakinvulling van de (gezins)voogd er als volgt uit moeten zien:

- (mede)zorgdragen voor een adequate relatie tussen ouder en pleegouder;
- actieve bemiddeling tussen ouders en pleegouders wanneer zich problemen voor doen;
- zorgdragen dat ouders een rol houden in het leven van hun kind, die goed is voor zowel kind als ouder;
- ouders ondersteuning bieden bij verwerking en acceptatie van de uithuisplaatsing;
- duidelijkheid scheppen over de eigen rol en opdracht;
- bereikbaar zijn voor ouders;
- voldoende contact houden met kind om een adequate beoordeling te kunnen geven van de situatie en ontwikkeling van het kind.

Het onderzoek levert niet alleen informatie op over de taken van de vertrouwenspersoon maar ook over aard en inhoud van het gewenste hulpaanbod.

- Wanneer ouders het gevoel hebben dat er alles aan gedaan is om uithuisplaatsing te voorkomen dan is het gemakkelijker om de uithuisplaatsing te accepteren. Dat betekent dat een intensief aanbod beschikbaar zou moeten zijn voorafgaand aan de uithuisplaatsing.
- De hulpverlening en/ of andere partijen dienen een beslissing te nemen over de wijze waarop de uithuisplaatsing kan of moet geschieden. Bij deze afweging dient men zich te realiseren dat het voor de ouders bijzonder moeilijk is om een uithuisplaatsing die als een overval is ervaren, te verwerken en te ondersteunen. Met andere woorden de wijze van uithuisplaatsing is bepalend voor de mate waarin de ouders daarna een uithuisplaatsing kunnen ondersteunen. Wanneer een overvalsituatie niet te voorkomen is dan zijn alle partijen (ouders, pleegkinderen en pleegouders) ermee gediend dat de ouders specifieke hulp en aandacht krijgen

- om de situatie zoveel mogelijk te kunnen verwerken.
- Ouders verkeren vaak in onzekerheid over de mogelijkheden en voorwaarden van terugkeer. Zeker in de eerste periode na de uithuisplaatsing is het gewenst dat er een hulpverleningsplan gemaakt wordt waarin wordt vastgelegd of en onder welke voorwaarden een terugplaatsing te realiseren is.
  - Voor de ouders is het van groot belang dat zij een bepaalde rol als ouder kunnen blijven vervullen. Zij willen graag geïnformeerd en zo mogelijk betrokken worden bij belangrijke beslissingen voor het kind en de kans krijgen om een relatie met het kind te houden. Dit stelt hoge eisen aan de pleegouders: zij moeten de vaardigheden hebben om de ouders zodanig te betrekken bij de ontwikkelingen die het kind doormaakt dat dit ten goede komt van kind, ouder en pleeggezin. Ouders lijken nu nog te zeer afhankelijk van de vaardigheden die pleegouders al dan niet in huis hebben. Er zou een specifiek ondersteuningsaanbod voor pleegouders beschikbaar moeten zijn waarmee hun deskundigheid om de ouder zoveel mogelijk ouder te laten blijven, kan worden vergroot.

3.4 Koppeling onderzoeksresultaten en visiedocument

3.4.1 Inleiding

Het visiedocument is gebaseerd op het uitgangspunt dat het kind gebaat is bij duidelijkheid over de duur van de plaatsing. Voorkomen moet worden dat de duur van de plaatsing jaar in jaar uit steeds opnieuw ter discussie wordt of kan worden gesteld. Aldus worden twee varianten pleegzorg onderscheiden namelijk pleegzorg als een module in een zorgprogramma en pleegzorg als opvoedingsarrangement. De twee varianten zijn bedoeld voor verschillende doelgroepen.

- Variant 1: pleegzorg als module is bedoeld voor gezinnen waarbij de opvoedingsproblemen zo hoog waren opgelopen dat het kind niet meer thuis kon blijven terwijl er tegelijkertijd nog wel zicht op een oplossing is die het mogelijk maakt dat het kind weer thuis gaat wonen.
- Variant 2: pleegzorg als opvoedingsarrangement is bedoeld voor ouders van wie de kinderen voor langere tijd niet of wellicht nooit meer in een eigen gezin kunnen wonen en dus een vervangende opvoedingssituatie nodig hebben.

3.4.2 Pleegzorg als module in een zorgprogramma

Bij de uitvoering van het onderzoek werd duidelijk dat het bijzonder lastig was om ouders uit de eerste doelgroep te vinden. Verschillende contactpersonen gaven aan dat de druk op ouders in deze periode groot is. Een extra gesprek over de situatie zou een te grote belasting kunnen vormen. Slechts bij één ouder is kort na de uithuisplaatsing direct hulp geboden gericht op herstel van de oorspronkelijke gezinssituatie. De interviews bieden dus nauwelijks informatie over het perspectief van de ouders bij het mobiliseren van mogelijkheden voor terugkeer direct na de uithuisplaatsing. We kunnen wel in meer algemene zin aangeven waar ouders behoefte aan hebben in de eerste fase na de uithuisplaatsing. Na de uithuisplaatsing blijkt de behoefte van ouders aan ondersteuning zeer groot. De hulpvragen zijn in die periode vooral gericht op het verwerken van emoties rond de uithuisplaatsing en het leren omgaan met het gemis van het kinderen. Tweederde van de ouders zegt te verwachten dat de (gezins)voogd deze hulp biedt. Door de geringe frequentie van het contact met de (gezins)voogd (gemiddeld 1x per twee maanden) en wellicht ook de formele

taken van de (gezins)voogd (geen hulpverlening) blijven veel ouders met deze hulpvraag zitten. Ouders die wel tevreden zijn over de hulp die ze voorafgaand aan en direct na de uithuisplaatsing hebben gekregen, blijken later een langdurige plaatsing gemakkelijker te kunnen accepteren.

Bij het inzetten van pleegzorg als module binnen een zorgprogramma gericht op terugkeer dient er intensief contact te zijn tussen alle partijen (ouders, kind en pleegouders). Bij de geïnterviewde ouders was dat (al dan niet terecht) meestal niet het geval. Slechts enkele geïnterviewde ouders⁹ hadden kort na de uithuisplaatsing contact met het kind of de pleegouders. Gemiddeld zagen ouder en kind elkaar enkele maanden niet meer. De reden die ouders te horen kregen van de (gezins)voogd was meestal dat er rust voor kinderen gecreëerd moest worden. Tijdens de interviews is aan ouders gevraagd of zij frequenter contact zouden willen; deze vraag werd door alle ouders bevestigend beantwoord. Hoewel er vaak begrip was voor de rust die het kind nodig zou hebben, duurde deze periode volgens veel ouders veel te lang. Ouders hebben het idee dat hierdoor een onnodige breuk tussen kind en ouders wordt bewerkstelligd. Behoeftte aan frequenter contact met de pleegouders zeggen ouders ook te hebben, vooral om meer betrokken te zijn bij de ontwikkeling van het kind. Wel geeft een aantal ouders aan dat het kort na de uithuisplaatsing zeer moeilijk is om een positieve houding aan te nemen naar de pleegouders en dat het in die periode zeer moeilijk kan zijn om 'samen bezig' te zijn met het kind. Er zijn ook ouders die meteen contact hebben gehad met kind en pleegouders (zie laatste noot). Deze ouders menen dat zij de plaatsing sneller hebben kunnen accepteren, doordat zij zelf hebben kunnen zien dat het goed gaat met hun kind. De vier geïnterviewde ouders die verslaafd zijn (geweest) aan harddrugs nemen een uitzonderingspositie wat betreft hun hulpvraag. Zij geven unaniem aan dat een intensief hulpaanbod bij harddrugsverslaafden alleen zinvol is op het moment dat de ouder daar zelf klaar voor is. Zolang de overtuiging van de noodzaak om af te kicken ontbreekt, heeft een hulpaanbod aan deze ouders geen effect. Een snel en doelgericht aanbod is hier niet op zijn plaats, menen de betreffende ouders.

Link naar het visiedocument:

Uitgaande van de ervaringen van de geïnterviewde ouders met de hulpverlening, kan geconcludeerd worden dat pleegzorg als module in een zorgprogramma gericht op terugkeer, een kwalitatieve verbetering van de hulp aan ouders direct na de uithuisplaatsing betekent. Intensieve hulp aan de ouders direct na de uithuisplaatsing lijkt het voor ouders ook gemakkelijker te maken om een langdurige uithuisplaatsing te accepteren wanneer mocht blijken dat terugkeer toch niet haalbaar is.

Aan de ouders zullen ook eisen gesteld worden. Bijvoorbeeld gemotiveerd zijn voor intensieve hulpverlening en bereid zijn tot intensief contact met pleegouders. Knelpunt kan zijn dat een deel van de ouders niet in staat is om de eigen (opvoedkundige) problemen te zien en een hulpaanbod kan afwijzen.

Een ander punt van aandacht is de specifieke hulpvraag van verslaafde ouders; bij deze groep zal de hulpverlening 'een langere adem' moeten hebben.

Noot 9 Bij de gezinnen waar (een van de) ouders zelf de Raad voor de Kinderbescherming hebben benaderd, was er na de uithuisplaatsing meestal sneller contact tussen ouder en kind. Ditzelfde geldt voor de gezinnen waar de kinderen officieus al door iemand uit het netwerk opgevangen werden.

3.4.3 Pleegzorg als opvoedingsarrangement

Pleegzorg als opvoedingsarrangement veronderstelt dat er duidelijkheid is of komt bij alle partijen over het feit dat de plaatsing langdurig en wellicht zelfs definitief is. De huidige praktijk die uit de interviews naar voren komt is dat deze duidelijkheid veelal ontbreekt. Een belangrijke in paragraaf 3.4.2 en 3.4.4 beschreven oorzaak ligt in het karakter van de OTS (jaarlijkse heroverweging). Verder kwam het regelmatig voor dat de betreffende (gezins)voogd meldde dat het om een langdurige plaatsing ging, terwijl tijdens het interview bleek dat de ouders meenden dat een terugplaatsing tot de mogelijkheden zou moeten behoren. Soms kiest de (gezins)voogd er zelf voor om de situatie nog onduidelijk te houden: 'omdat de ouders er nog niet aan toe zijn'. In andere gevallen lukt het de (gezins)voogd niet om deze duidelijkheid te creëren: 'omdat de ouders het niet willen horen'. Slechts zeven keer beschreven ouders én (gezins)voogd de plaatsing als een langdurige plaatsing.

Voor alle geïnterviewde ouders die te maken hebben met een langdurige uithuisplaatsing geldt dat zij in meer of mindere mate moeite blijven houden met het feit dat zij hun kinderen niet zelf kunnen opvoeden. De ouders van wie de kinderen op zeer jonge leeftijd uithuisgeplaatst zijn, lijken hier het meest last van te hebben. Het ontbreken van een goede verhouding met de (gezins)voogd en pleegouders en het gemis van een ouderrol dragen hier negatief aan bij. Ouders die in een dergelijke situatie verkeren geven aan dat hun acceptatie in de loop der jaren weinig is veranderd.

Maar er zijn ook ouders die aangeven dat de langdurige uithuisplaatsing acceptabeler is geworden. Bijvoorbeeld de ouders die samen met de (gezins)voogd en de pleegouders overeenstemming hebben bereikt over het doel en de duur van de plaatsing. In die gevallen kwamen de inschattingen van de ouders en de (gezins)voogd overeen als het ging om de ontwikkeling van de ouder (probleemoplossend vermogen binnen afzienbare tijd) en de ontwikkeling van het kind (opvoedbehoeften in die levensfase).

Met name bij een langdurige plaatsing is het van belang dat er een bepaald evenwicht wordt gevonden in de relatie tussen ouder en pleegouder en ouder en kind. Het perspectief van de ouder daarbij is dat hij/ zij een ouderrol kan blijven vervullen, op de hoogte kan blijven van hoe het met het kind gaat en betrokken blijft bij belangrijke gebeurtenissen in het leven van het kind.

De positie van de ouder zou ons inziens nader uitgewerkt moeten worden in het visiedocument, met name binnen het opvoedingsarrangement. De voorgestane verbeteringen die in het rapport worden genoemd kunnen daarbij als leidraad dienen omdat ze in principe niet strijdig zijn met de uitgangspunten van het visiedocument.

Link naar visiedocument

Een goede verhouding met de (gezins)voogd en pleegouders en het kunnen blijven vervullen van een ouderrol zijn essentiële condities voor ouders bij pleegzorg als opvoedingsarrangement. De positie van de ouder heeft nadere uitwerking binnen de beschrijving van het opvoedingsarrangement als onderdeel van het visiedocument. Voor de begeleiding van de ouders en het beschikbare hulpaanbod heeft dat de volgende consequenties.

- *de (gezins)voogd houdt een duidelijke rol voor kind én ouder;*
- *de (gezins)voogd blijft mede (zorg)dragen voor een adequate relatie tussen ouder en pleegouder;*
- *Er is een ondersteunend aanbod beschikbaar voor de pleegouders gericht op het ruimte blijven bieden voor het invullen van de ouderrol.*

3.4.4 Acceptatie van een plaatsing voor langere duur

Een groot deel van de geïnterviewde ouders die te maken heeft met een OTS, heeft (al dan niet terecht) moeite met het feit dat de plaatsing alsmear voortduurt. Sommige van hen gaan al meer dan 7 jaar naar de rechter om te pleiten voor terugplaatsing. Inmiddels zijn zij stapels dossiers en vele rechtszaken verder. Onder hen zijn ouders die het niet eens zijn met inschatting die de (gezins)voogd maakt van de opvoedsituatie die de ouders kunnen bieden. Er zijn ook ouders die zeggen zich vergist te hebben in de praktijk van de pleegzorg¹⁰. Deze ouders dachten dat zij na het oplossen van de eigen problemen, de kinderen zeker terug zouden krijgen. Zij vechten inmiddels al jaren met het argument dat het kind in het pleeggezin is gehecht, terwijl zij zelf het gevoel hebben dat zij als ouders in die jaren op afstand zijn gehouden. Met andere woorden zij vinden dat ze geen eerlijke kans hebben gehad om de band met hun kinderen vast te houden of verder te ontwikkelen. De onthechting tussen kind en ouder ervaren zij als een logisch gevolg van het beleid van de (gezins)voogdij en pleegzorg. Dan zijn er ook nog de praktijkvoorbeelden van ouders waarbij na jaren de eigen opvoedsituatie zodanig verbeterd is dat een terugplaatsing alsnog wordt gerealiseerd. Dit geldt bijvoorbeeld voor ouders die jarenlang verslaafd zijn geweest. Ook het kind zelf kan na een jarenlange plaatsing te kennen geven terug te willen keren naar de eigen ouders. Op dit moment wordt in het visiedocument alleen nog in algemene zin gesproken over het openhouden van een mogelijkheid van heroverweging van de duur van de plaatsing. Uitgaande van het perspectief van de ouders is er behoefte dat de grenzen van en de speelruimte voor heroverweging nader worden aangegeven. Met name de eigen wens van het kind verdient in dit verband nadere aandacht.

Een groot deel van de ouders die te maken heeft met een langdurige plaatsing¹¹ had dat perspectief de eerste jaren na de uithuisplaatsing nog niet voor ogen. Nu, zo veel jaar later, weten zij inmiddels dat de plaatsing langdurig is. Er is dus sprake van een geleidelijke verandering van perspectief. Op de vraag of zij achteraf gezien liever eerder duidelijkheid hadden gewild wordt niet eenduidig geantwoord. Een aantal ouders schat dat zij in een eerder stadium nog niet klaar waren voor een definitieve uitspraak. Zij leefden toen met het gevoel geen kans te hebben gehad. Andere ouders zeggen dat zij altijd blijven hopen dat de kinderen weer terug komen. Kinderkamers zijn na jaren vaak nog helemaal klaar om een kind te ontvangen dat alleen in het huis van de pleegouders bezocht mag worden. De hoop houdt ook de betrokkenheid in stand, meent een vader.

De laatste vraag die aan ouders is gesteld betreft de eventuele overdracht van (delen) van gezag en verantwoordelijkheden. In verschillende bewoordingen, maar altijd zeer stellig werd hierop afwijzend gereageerd. Slechts één moeder kon zich iets bij een overdracht voorstellen. Deze moeder is eerder in deze rapportage geciteerd omdat zij zo veel vertrouwen heeft in de pleegouders dat zij hen ook opvoedingsvragen voorlegt.

Voor alle andere ouders betekent het gezag een zeer wezenlijke band met het kind, niet alleen formeel maar ook emotioneel. Een aantal formele kwesties is in deze rapportage al beschreven, zoals de ouders die de ziektekostenverzekering van hun dochter weigeren over te dragen aan de pleegouders. Zij ervaren het formele gezag als de enige garantie dat zij goed

Noot 10 Van twee geïnterviewde ouderparen is één kind in een internaat geplaatst en andere kinderen in een pleeggezin. Deze laatste zijn blijven wonen in het pleeggezin, terwijl de broertjes en zusjes die in het internaat hebben gewoond weer bij de ouders wonen.

Noot 11 Bij slechts vier ouders werd binnen een half jaar na de uithuisplaatsing tot een langdurige plaatsing gekozen.

geïnformeerd blijven over hun kind. Opnieuw een kwestie van vertrouwen dus.

Emotionele reacties waren er ook. Zoals een moeder die vertelde dat zij ouderlijke macht ziet als boodschap voor haar zoon voor later: "ik wil dat hij weet dat ik nooit afstand van hem heb gedaan".

Link naar visiedocument

Het proces van acceptatie van een langdurige plaatsing wordt sterk geblokkeerd wanneer ouders het gevoel hebben geen eerlijke kans te hebben gehad om zelf te leren opvoeden en een band met het kind in stand te houden. Ouders kunnen de beslissing dat een plaatsing het karakter van langdurigheid krijgt mogelijk eerder ondersteunen wanneer:

- *vraaggerichte ondersteuning is geboden binnen de gezinssituatie voorafgaand aan de uithuisplaatsing;*
- *het intensieve hulpaanbod van het zorgprogramma ook wordt ingezet bij gezinnen waar het perspectief op terugkeer nog onduidelijk is. Het intensieve hulpaanbod kan dan worden gebruikt om tot deze duidelijkheid te komen;*
- *er gezamenlijke en duidelijke afspraken worden gemaakt over het doel van de plaatsing tussen alle partijen (gezins)voogd, pleegzorgwerker, ouders en pleegouders);*
- *de bezoeksregeling zich verhoudt tot het doel van de plaatsing en een invulling geeft aan de ouderrol die recht doet aan kind en ouders;*
- *(gezins)voogd voldoende contact heeft met kind, ouder en pleeggezin waardoor de ouders meer kunnen vertrouwen op zijn beoordeling;*
- *ouders een beroep kunnen doen op een 'second-opinion' (onafhankelijk/extern onderzoek).*

Uit het onderzoek wordt duidelijk dat het overdragen van ouderlijke bevoegdheden in de huidige praktijk niet aan de orde is voor de ouders. Verder is er behoefte dat nader vastgelegd wordt onder welke voorwaarden de mogelijkheden van heroverweging bekeken moeten worden.

3.5 Eindconclusie

De (gezins)voogdij heeft gezien de omvang van de caselaad toch al te maken heeft met een (te) grote werkdruk. Vraaggerichte begeleiding van ouders van pleegkinderen, zoals in het rapport beschreven, zal voor veel (gezins)voogden een extra verzwaring van hun werkzaamheden inhouden. De vraag of deze vraaggerichte begeleiding van de ouders wel of niet onderschreven kan worden door- en uitvoerbaar is voor de (gezins)voogdij-instellingen, valt buiten het bestek van dit onderzoek. Het kan zijn dat het meer op de weg van andere werkers of van andere instellingen ligt om de ouders na een uithuisplaatsing te begeleiden. De ouders zelf geven de voorkeur aan de (gezins)voogd omdat hij/ zij de verbinding vormt met hun kind. Een eventuele andere vertrouwenspersoon voor de ouders zal ook in staat moeten zijn om aan die behoefte te voldoen: hij/ zij moet een zodanige positie krijgen binnen het geheel van partijen dat hij/ zij als verbindende schakel kan fungeren tussen ouders en kind en ouders en pleegouders. Wij willen ons nadrukkelijk wel uitspreken over de noodzaak om de begeleiding van de ouders na een uithuisplaatsing te verbeteren. Het belang van het pleegkind en het belang van de biologische ouders zijn immers sterk met elkaar verbonden. Wij zijn daarom van mening dat verbetering van de kwaliteit van de pleegzorg, zoals in het visiedocument beschreven, alleen succesvol kan zijn als de zorg voor de ouders ook goed geregeld is.

Bijlage 1 Vragenlijst

Achtergrond informatie (via (gezins)voogd)

- jaar uithuisplaatsing;
- aantal en leeftijd kind(er);
- achterliggend verhaal ouder(s);
- soort plaatsing netwerk/bestand;
- relatie pleeggezin (ervaring met andere pleeggezinnen/opvang);
- inschatting (gezins)voogd van duur plaatsing/terugplaatsing;
- huidig hulpverleningsaanbod.

Hulp- en ondersteuning

- Wat was de aanleiding dat uw kind uithuisgeplaatst werd?
- Wat is u destijds vertelt over het doel van de plaatsing in pleeggezin?
- Met welke hulpverlening/instantie(s) had u te maken in de periode na de uithuisplaatsing?
- Hoe verliepen die contacten? Was het duidelijk wat het doel was van de verschillende contacten?
- Had u in die periode behoefte aan een ander of intensiever hulpaanbod? Zo ja, wat voor aanbod? Door wie?
- Stel dat u een half jaar heel intensief was gesteund bij het zelf opvoeden van uw kind(eren) en het dan toch niet lukte, denkt u dat u dan anders tegen de uithuisplaatsing zou aankijken dan nu?

Mogelijkheden terugplaatsing kind(eren)

- Toen uw kind(eren) in een pleeggezin geplaatst werden, was u het toen eens met die beslissing?
- Hoe zou u nu het doel van de plaatsing omschrijven?
Check wat de ouder als eerste noemt, bijvoorbeeld:
  - time- out creëren/crisissituatie;
  - structureel;
  - belang ouder (b.v werken aan problematiek ouder);
  - belang kind (b.v. rustige opvoedingssituatie).
- Kijkt u nu anders aan tegen plaatsing in een pleeggezin dan in het begin dat u te maken kreeg met de pleegzorg? Zo ja, waardoor is het veranderd?
- Is het doel van de plaatsing volgens u in de loop van de jaren verandert?
- Zou u willen dat u kind(eren) weer bij u komt wonen?
- Weet u ook hoe uw (gezins)voogd denkt over terugkeer van uw kind?
- Wat moet er volgens u gebeuren voor dat uw kind(eren) weer bij u komt wonen? Is dat ook wat de (gezins)voogd en de rechter hebben gezegd? Vindt u dat u genoeg duidelijkheid krijgt?
- Kunt u zich de mening van de (gezins)voogd voorstellen?
- Denkt u dat de (gezins)voogd goed nadenkt over de belangen van het kind? En over de belangen van u als ouder?
- Wat denkt uzelf dat het meest in het belang is van uw kind(eren), onder wat voor omstandigheden zou u willen dat hij/zij opgroeit? En waar kan dat het beste?
- Kunt u zich voorstellen dat sommige ouders, die het gevoel hebben dat het hen zelf niet lukt om de kinderen een stabiele opvoedingssituatie te geven, liever willen dat het duidelijk is dat kind(eren) voortaan in een pleeggezin blijven wonen?
- Kunt u zich voorstellen dat er een punt komt dat u zegt maak maar een beslissing dat mijn kind(eren) de komende jaren in het pleeggezin blijven en zorg dat ik een goede bezoekenregeling heb, want ieder jaar die onzekerheid is niet goed voor mij en voor kind(eren)?

- (en als dit gevraagd kan worden) Wat zou er moeten gebeuren dat u de plaatsing van uw kind beter kunt accepteren?
  - kan niet;
  - relatie pleeggezin moet beter;
  - betere bezoeksregeling;
  - een eigen vertrouwenspersoon die opkomt voor de belangen van de ouder en kan bemiddelen naar de pleegouders;
  - anders, namelijk...

Acceptatie plaatsing

- Hoe komt het dat u tevreden bent met de plaatsing?
Check opnieuw de betekenis die de ouder geeft aan:
  - relatie pleeggezin/bezoeksregeling;
  - plaats als ouder in het leven van het kind;
  - inschatting van eigen opvoedcapaciteiten;
  - positieve ontwikkeling kind.
- Bent u op dit moment tevreden over de regeling dat uw kind(eren) in een pleeggezin wonen?
- Kunt u een aantal voorbeelden noemen van wat er goed gaat en wat er beter kan?
Check, welke onderwerpen noemt de ouder zelf als eerste, bijvoorbeeld:
  - ondersteuning door (gezins)voogd;
  - ondersteuning door pleegzorg;
  - ondersteuning door hulpverlening;
  - relatie pleeggezin;
  - relatie/ontwikkeling kind.
- Heeft u op dit moment te maken met andere instellingen behalve de (gezins)voogdij/pleegzorg? Zo ja, welke?
- Bent u tevreden over deze contacten? Heeft u behoefte aan meer/minder/andere ondersteuning?
- Bent u tevreden over de contacten met de pleegouders? Over de bezoeksregeling? En over de pedagogische aanpak van de pleegouders?
- Op welke manier is de rechter betrokken bij de plaatsing van uw kind? Wat vindt u van de contacten met de rechter? Vindt u het prettig of ziet u er juist tegen op?

Bijlage 2 Achtergronden geïnterviewde ouders

De redenen waardoor ouders in aanraking zijn gekomen met de pleegzorg lopen sterk uiteen. Onder de geïnterviewden zijn ouders die een verslavingsprobleem hebben, ouders met ernstige psychische problemen, ouders die overspannen zijn geraakt als gevolg van een echtscheiding, zwakbegaafde ouders, ouders die met de Raad voor de Kinderbescherming in aanraking zijn gekomen omdat zijzelf of de andere ouder beschuldigd is van seksueel misbruik, enzovoort. Omdat er echter meestal verschillende problemen tegelijkertijd spelen is het niet mogelijk om hiervan een overzicht te geven in absolute aantallen. Wel kunnen wij zicht geven op de problemen die door ouders zelf genoemd zijn als belangrijke oorzaken van de opvoedingsproblemen die aan de uithuisplaatsing zijn voorafgegaan. Oorzaken die door ouders genoemd zijn:

- verslaving aan harddrugs;
- alcoholverslaving;
- labiel, "leven niet gestructureerd krijgen", schulden;
- psychische problemen, waaronder depressies en problemen met verwerking van eigen verleden;
- psychiatrische problemen, waaronder psychosen, manisch-depressiviteit;
- post-natale depressies/acute verergering van bestaande psychische problemen na bevalling (opname van moeder in psychiatrische kliniek);
- geen idee wat kinderen nodig hebben "zelf nooit liefde gehad";
- ernstige huwelijksproblemen;
- (beschuldiging van) seksueel misbruik.

Twee geïnterviewde ouders menen dat er helemaal geen sprake is geweest van opvoedingsproblemen. Volgens de diagnose van de betreffende (gezins)voogd zijn deze ouders zwakbegaafd en kunnen zij nauwelijks reflecteren op hun eigen gedrag.

Bijlage 3 Overzicht aantallen kinderen en type plaatsing

casus	aantal kinderen	1 bestandsplaatsing	meerdere bestandsplaatsingen	Netwerkplaatsing	thuis/internaat
1	3	-	-	3	-
2	1	1	-	-	-
3	3	2	-	-	1 thuis
4	2	1	-	-	1 thuis
5	1	1	-	-	-
6	2	1	-	1	-
7	1	1	-	-	-
8	1	1	-	-	-
9	1	1	-	-	-
10	3	-	3	-	-
11	3	3	-	-	-
12	4	-	3	1	-
13	1	-	-	1	-
14	2	1	-	-	1 internaat
15	1	1	-	-	-
16	1	1	-	-	-
17	2	1	-	-	1 thuis
18	2	-	2	-	-
19	2	-	-	2	-
20	2	-	2	-	-
21	2	1	-	-	1 internaat
22	2	-	2	-	-

Uit de tabel valt af te lezen dat:

- van 5 ouders een (of meerdere) kind(eren) in een netwerkpleeggezin wonen;
- van 19 ouders een (of meerdere) kind(eren) in een bestandspleeggezin wonen;
- van 3 ouders naast een of meerdere kinderen in een pleeggezin ook een kind (weer) thuis woont;
- van 2 ouders naast een of meerdere kinderen in een pleeggezin ook een kind in een internaat woont.